

AKADEMIK PROF. DR. MEHMED BEGOVIĆ U SVJETLU NEOBJAVLJENE ARHIVSKE GRAĐE

Ruhulah HODŽIĆ

Gazi Husrev-begova biblioteka
rhodzic@ghb.ba

Meho MANJGO

Gazi Husrev-begova biblioteka
mehomanjgo@hotmail.com

SAŽETAK: U ovom radu predstavljen je životni i profesionalni put dr. Mehmeda Begovića, jednog od najistaknutijih i najangažiranijih bošnjačkih intelektualaca, koji je živio i djelovao u 20. stoljeću. Cilj ovog rada je da se na temelju neobjavljenih arhivskih dokumenata prikaže biografija dr. Begovića, s posebnim osvrtom na njegovu blistavu i impresivnu akademsku karijeru. U prvom dijelu rada predstavljeno je njegovo školovanje u Lastvi, Sarajevu, Mostaru, Beogradu i Alžiru. Njegova izvanredna pedesetogodišnja karijera univerzitetskog profesora na Pravnom fakultetu u Beogradu predstavljena je u drugom dijelu rada u kojem je i prikazan najveći broj neobjavljenih dokumenata koji se danas čuvaju u Arhivu Pravnog fakulteta u Beogradu. Poseban doprinos dr. Begovića ogleda se u njegovoj saradnji i doprinosu razvoja Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu, što je prikazano u trećem dijelu rada. Na kraju rada prikazan je izvod iz njegove bibliografije, manje poznati detalji iz života te sjećanja njegovih kolega, prijatelja i saradnika.

Ključne riječi: Mehmed Begović, pravo, šerijatsko pravo, Pravni fakultet u Beogradu, Islamski teološki fakultet

Rođenje i srednjoškolsko obrazovanje

Prema podacima iz sačuvanog rodnog lista Mehmed Begović je rođen u Lastvi kod Trebinja 8. aprila 1904. godine, od oca Džafer-age i majke Sevde.¹ Odrastao je na skromnom imanju svoga oca koji se bavio zemljoradnjom. Pred Jusuf-ef.

Salkovićem stekao je osnovno vjersko obrazovanje (Hasandedić 1984:463), a u rodnome mjestu Lastva završio je i osnovnu školu.

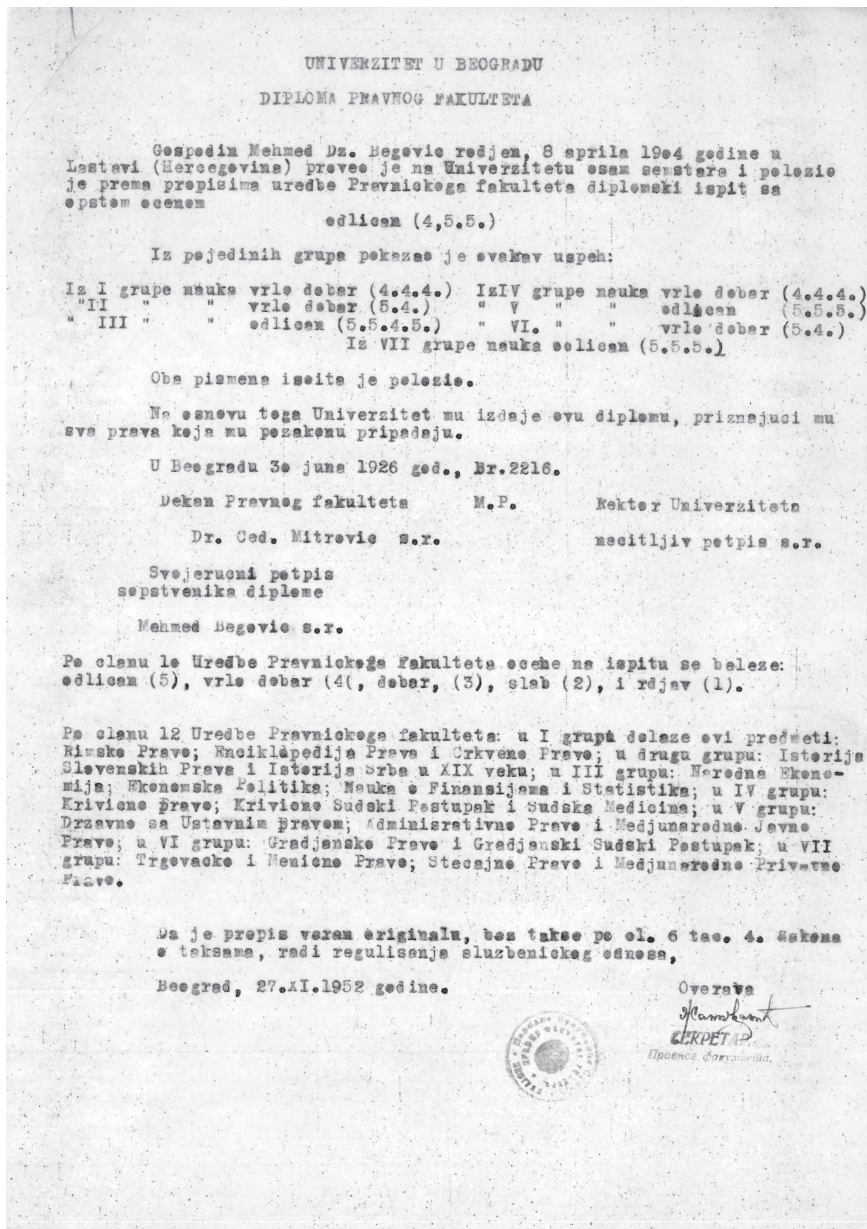
Nakon završene osnovne škole Mehmed Begović odlazi u Sarajevo gdje je školske 1915/16. godine upisao prvi razred Velike gimnazije. Na temelju dokumenata koji su

pohranjeni u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu saznajemo da je Mehmed Begović na prijedlog reisul-uleme Džemaludin-ef. Čauševića bio stipendista Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu.² U glavnom gradu Bosne i Hercegovine ostao je pet godina, a srednjoškolsko obrazovanje završio je u Gimnaziji u

¹ Arhiv Pravnog fakulteta u Beogradu (dalje APFB), "Ovjereni prijepis rodnog lista dr. Mehmeda Begovića", Dosije dr. Mehmeda Begovića

² Bosanski arhiv Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, "Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu obavještava reisul-ulemu Džemaludin-ef. Čauševića da je

Mehmedu Begoviću odobrena stipendija za školovanje u sarajevskoj gimnaziji", signatura dokumenata: DZC-5-662/1916; DZC-2-301/1919.

Prijepis diplome Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu dr. Mehmeda Begovića

Mostaru 1922. godine. Prema svjedočenju Mehmeda Begovića njegovo srednjoškolsko obrazovanje, u izvjesnom smislu, obilježila je izvanredna stručnost i obrazovanost nastavnog kadra među kojem je sedam profesora imalo zvanje doktora nauka. Ipak, najčešće je spominjao profesora Ahmed-ef. Bureka za koga je govorio

da mu je upravo on razvio ljubav prema islamu i inicirao njegovo kasnije opredjeljenje za studiranje šerijatskog prava. (Džananović, 1989:4-5)

Studij na Pravnom fakultetu u Beogradu

Nakon završenog srednjoškolskog obrazovanja Mehmed Begović odlazi u Beograd gdje je u akademskoj 1922/23. godini upisao Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu. Na temelju ovjerenog prijepisa diplome Pravnog fakulteta vidi se da je na studiju proveo osam semestara gdje je položio "prema propisima uredbe Pravničkoga fakulteta diplomski

ispit sa opštom ocjenom odličan".³ Iz istog dokumenta saznajemo da je položio sve ispite, te da je iz prve grupe predmeta (Rimsko pravo – ocjena 4, Enciklopedija prava – 4, i Crkveno pravo – 4) ostvario vrlo dobar uspjeh, iz druge grupe (Istorija slovenskih prava – 5, i Istorija Srba u 19. veku – 4) vrlo dobar uspjeh, iz treće grupe (Narodna ekonomija – 5, Ekonomska politika – 5, Nauka o finansijama i statistikama – 4 i 5) odličan uspjeh, iz četvrte grupe (Krivično pravo – 4, Krivični sudski postupak – 4, Sudska medicina – 4) vrlo dobar uspjeh, iz pete grupe (Državno sa ustavnim pravom – 5, Administrativno pravo – 5, Međunardno javno pravo – 5) odličan uspjeh, iz šeste grupe (Građansko pravo – 5, Građanski sudski postupak – 4) vrlo dobar uspjeh, i iz sedme grupe (Trgovačko i menično pravo – 5, Stečajno pravo – 5, i Međunarodno privatno pravo – 5) odličan uspjeh. Nakon uspješno položenih ispita Mehmed Begović je položio oba pismena završna ispita, te mu je na osnovu toga Univerzitet u Beogradu izdao diplomu "priznajući mu sva prava koja mu po zakonu pripadaju". Diploma Pravnog fakulteta u Beogradu izdata mu je 30. juna 1926. godine, a istu je potpisao tadašnji dekan prof. dr. Čedomilj Mitrović.⁴ Nakon diplomiranja na Pravnom fakultetu u Beogradu dr. Mehmed Begović je otišao na odsluženje vojnog roka gdje je u bivšoj jugoslavenskoj vojsci proveo tri mjeseca, u periodu od 5. novembra 1926. godine do 7. januara 1927. godine, a potom je oslobođen kao privremeno nesposoban.⁵

Doktorat na Pravnom fakultetu u Alžiru

Nakon završetka diplomskog studija na Pravnom fakultetu u Beogradu Mehmed Begović je na preporuku Saveta Pravnog fakulteta u Beogradu kao vrlo uspješan student dobio stipendiju od Ministarstva prosvete u Beogradu za nastavak školovanja, odnosno doktorski studij na Pravnom fakultetu u Alžiru, koji je tada imao jednu od najpoznatijih i najpriznatijih

³ APFB, "Prijepis diplome dr. Mehmeda Begovića sa Pravnog fakulteta u Beogradu ovjeren 27. novembra 1952. godine," Dosije dr. Mehmeda Begovića

⁴ Ibid.

⁵ APFB, "Uvjerenje o odsluženom vojnom roku dr. Mehmeda Begovića, datirano 27. augusta 1930. godine", Dosije dr. Mehmeda Begovića

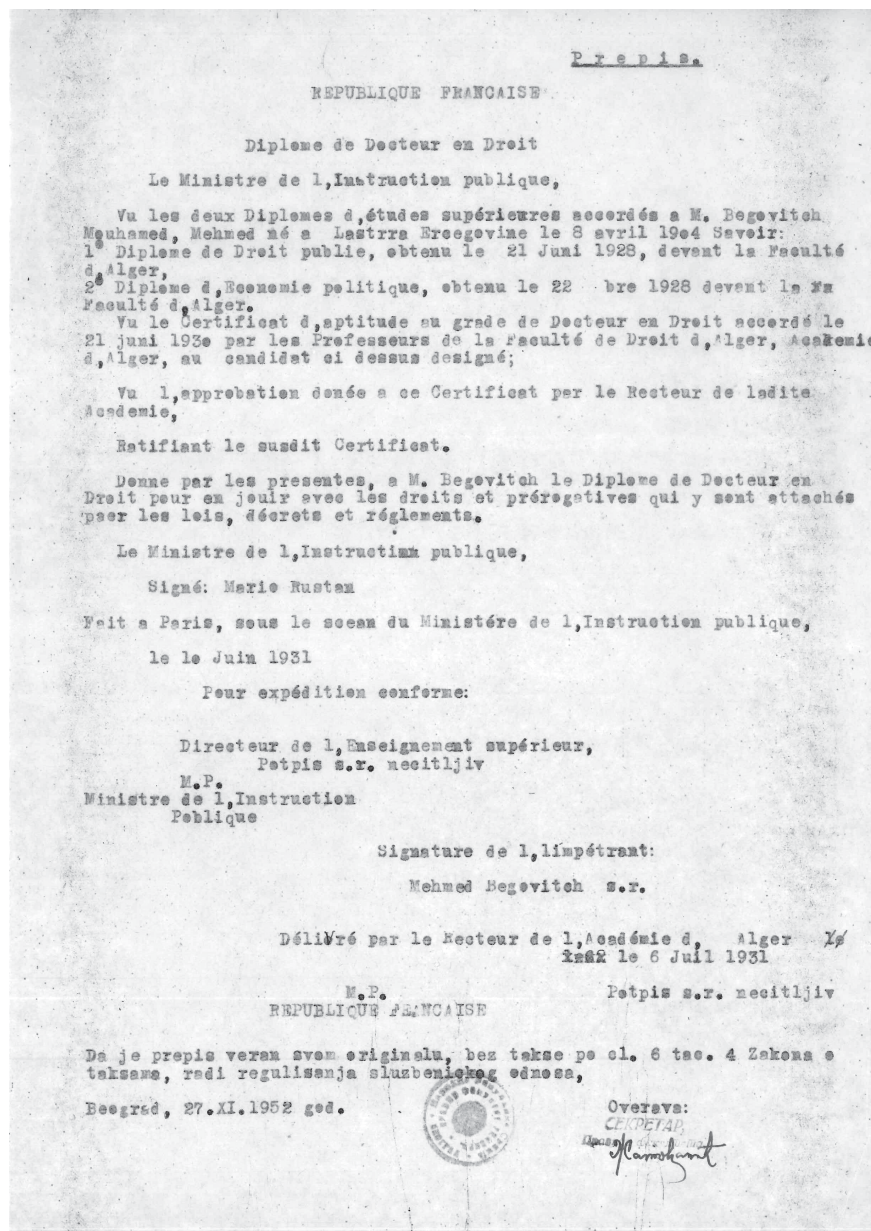
katedri za šerijatsko pravo. Doktorski studij upisao je akademske 1926/27. godine, a na osnovu ovjerenog prijepisa njegove doktorske diplome saznajemo da je na Pravnom fakultetu u Alžiru Mehmed Begović stekao dvije diplome, što predstavlja svojevrsno otkriće budući da se u dosadašnjim istraživanjima i dostupnim izvorima o njemu ovaj podatak nigdje ne spominje. Jednu diplomu na Pravnom fakultetu u Alžiru stekao je iz javnog prava 21. juna 1928. godine, a drugu iz političke ekonomije 22. oktobra 1928. godine. Odbranu dokorskog rada pod nazivom *De l'évolution du droit musulman en Yougoslavie* (Razvoj muslimanskog prava u Jugoslaviji) imao je 21. juna 1930. godine, te mu je na temelju odbranjenog rada dodijeljena titula *doktora nauka*, što potvrđuje i sačuvani ovjereni prijepis diplome.⁶

Doktorska disertacija dr. Mehmeda Begovića ocijenjena je najvišom ocjenom u toj akademskoj godini na Univerzitetu u Alžiru, te je Odlukom Savjeta Pravnog fakulteta u Alžiru nagrađena 28. maja 1931. godine i kao takva je štampana pod pokroviteljstvom Univerziteta u Alžiru. (Mehmedović, 2018:79)

Odbanom doktorske disertacije na Pravnom fakultetu u Alžiru dr. Mehmed Begović je postao prvi bošnjački muslimanski doktor nauka iz oblasti šerijatskog prava. Također, on ne samo da je prvi doktor šerijatskog prava, već pripada grupi Bošnjaka koji su početkom 20. stoljeća svoje fakultetsko obrazovanje gradili kroz savremene sisteme školovanja. Moglo bi se reći da je poseban doprinos te plejade bošnjačkih intelektualaca i naučnih radnika bio i u tome što su se u svom daljem naučnom radu i akademskom djelovanju vodili principima savremenog naučnog pristupa u tretiranju tema kojima su se bavili.⁷

Akademski karijera na Pravnom fakultetu u Beogradu

Nagrađeni doktorski rad dr. Mehmeda Begovića na Pravnom fakultetu u Alžiru nagovijestio je

Prijepis diplome dr. Mehmeda Begovića o završenom doktoratu na Pravnom fakultetu u Alžiru, Arhiv Pravnog fakulteta u Beogradu

impresivnu akademsku i naučnu karijeru koju će graditi na Pravnom fakultetu u Beogradu. Nakon okončanja dokorskog studija u Alžiru i povratka u Jugoslaviju dr. Mehmed Begović kratko je radio kao honorarni nastavnik Ministarstva prosvete u Beogradu, a potom se zaposlio na Pravnom fakultetu u Beogradu gdje je kraljevim ukazom br. 181/32 od 1. decembra 1931. godine postavljen za docenta na katedri za šerijatsko pravo.⁸

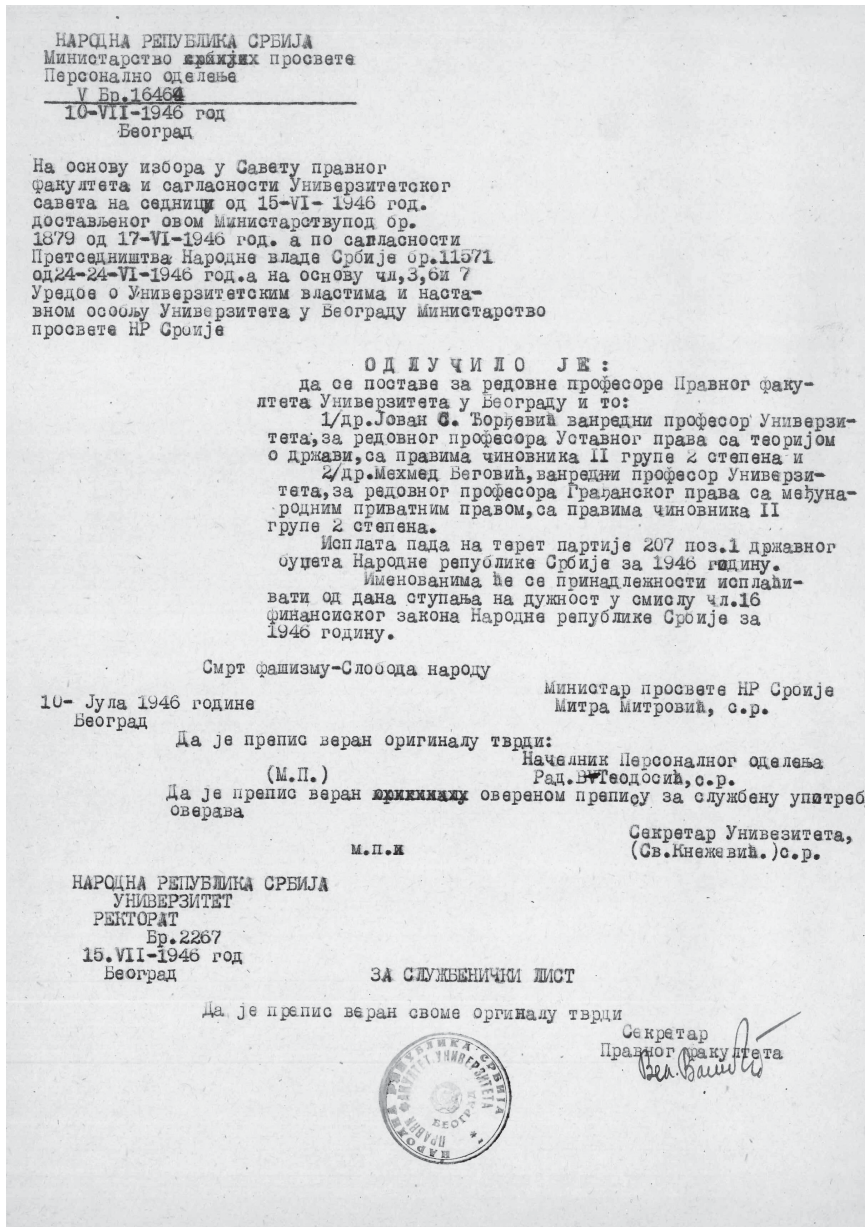
Iz podataka zabilježenih u "Službeničkom listu" dr. Mehmeda Begovića iz kojeg se detaljnije može pratiti njegovo kretanje u službi saznajemo da je kao docent na

Pravnom fakultetu radio šest godina, a potom je kraljevim ukazom br. 9210/38 od 5. marta 1938. godine postavljen za vanrednog profesora

⁶ APFB, "Prijepis diplome dr. Mehmeda Begovića sa Pravnog fakulteta u Alžiru ovjeren 27. novembra 1952. godine", Dosije dr. Mehmeda Begovića

⁷ "In Memoriam – komemoracija dr. Mehmedu Begoviću na Pravnom fakultetu u Beogradu 11. oktobra 1990. godine", preuzeto sa: In memoriam – MEHMED BEGOVIĆ (1904-1990), (Posjećeno 3. decembra 2024)

⁸ APFB, "Službenički list dr. Mehmeda Begovića sa osnovnim biografskim podacima i kretanjem u službi od 1931. do 1946. godine", Dosije dr. Mehmeda Begovića

Imenovanje dr. Mehmeda Begovića za redovnog profesora na Pravnom fakultetu u Beogradu, 10. jula 1946. godine, Arhiv Pravnog fakulteta u Beogradu

Pravnog fakulteta u Beogradu.⁹ Godine 1938. boravio je u Kairu gdje je proučavao i istraživao rad i organizaciju sudova.¹⁰ U svojstvu vanrednog profesora dr. Mehmed Begović je na katedri za šerijatsko pravo na Pravnom fakultetu u Beogradu radio do 1941. godine kada je, prema podacima iz njegove autobiografije, uklonjen s Fakulteta “odlukom Nedićeve vlade

kao politički nepoćudan”.¹¹ Do kraja 1942. godine radio je u Državnom arhivu kada je, kako navodi u autobiografiji, penzionisan. Tokom Drugog svjetskog rata dr. Mehmed Begović nije napuštao Beograd odakle je, kako je zabilježio u autobiografiji, pomagao Narodno-oslobodilački pokret u Bosni i Hercegovini. Nakon okončanja Drugog svjetskog rata ponovo je

vraćen na Pravni fakultet u Beogradu gdje je rješenjem Ministarstva prosvete Srbije br. V-75-97 od 26. juna 1945. godine nastavio raditi u svojstvu vanrednog profesora, da bi rješenjem Ministarstva prosvete Srbije br. 16464 od 10. jula 1946. godine imenovan u zvanje redovnog profesora Pravnog fakulteta. U periodu od 1954. do 1955. godine obnašao je i dužnost dekana Pravnog fakulteta u Beogradu.

U bogatoj akademskoj karijeri, koja je trajala više od pola stoljeća na Pravnom fakultetu u Beogradu, dr. Mehmed Begović je prošao sva zvanja, od docenta, vanrednog i redovnog profesora, do prodekana i dekana, a jedno vrijeme je obnašao dužnost predsjednika sindikalne podružnice Pravnog fakulteta.

Angažman dr. Mehmeda Begovića nije bio ograničen samo na Pravni fakultet, već je saradivao i s drugim naučnim ustanovama, a naročito je bio aktivan na Kolarčevom narodnom univerzitetu. U svom dugogodišnjem akademskom i naučnom radu bio je član velikog broja akademija i nauka. U Srpskoj akademiji nauka i umjetnosti (SANU) izabran je za dopisnog člana 1958. godine, a za redovnog 1965. godine. U SANU je bio član više komisija, naučnih vijeća i odbora, te je bio dugogodišnji predsjednik Naučnog veća Etnografskog i Balkanološkog instituta SANU i član Predsedništva SANU. Više godina bio je rukovodilac Odbora za izvore srpskog prava pri SANU, te je biran za člana Međuodjeljskog odbora za orijentalne studije i Odbora za astronautiku (Kozmičko pravo) pri SANU, a biran je i za člana Nacionalnog komiteta za orijentalistiku. (Mehmedović, 2018:79)

Osim uspješnog rada u SANU dr. Mehmed Begović je bio član Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, a za člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine izabran je 1973. godine. Preko Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (JAZU) saradivao je s brojnim naučnim ustanovama u

⁹ APFB, “Službenički list dr. Mehmeda Begovića sa osnovnim biografskim podacima i kretanjem u službi od 1931. do 1946. godine”, Dosije dr. Mehmeda Begovića

¹⁰ APFB, “Opšti upitnik dr. Mehmeda Begovića sa njegovim osnovnim biografskim

podacima, kraćom biografijom i podacima o kretanju u službi”, Dosije dr. Mehmeda Begovića

¹¹ APFB, “Autobiografija dr. Mehmeda Begovića pisana njegovom rukom 2. juna 1950. godine”, Dosije dr. Mehmeda Begovića

svijetu, a njegova saradnja posebno je bila izražena s naučnim ustanovama francuskog govornog područja. Bio je član komisije za mjere u Francuskoj akademiji nauka i umjetnosti.¹² Osim toga, bio je član društva za kulturnu saradnju Jugoslavije i Francuske te član akcionog odbora društva za kulturnu saradnju Jugoslavije sa SSSR-om.¹³

Dr. Mehmed Begović dobitnik je brojnih nagrada i priznanja, a posebno se ističu 7-julska nagrada Srbije dodijeljena 1973. godine za njegov ukupan naučni rad, zatim Plaketa SANU za doprinos historiji prava iz 1977. godine i priznanje Pravnog fakulteta u Sarajevu za višegodišnji doprinos razvoju ove visokoškolske ustanove, koje mu je dodijeljeno 1987. godine. (Mehmedović, 2018:79)

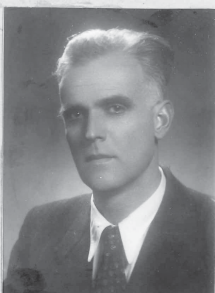
Doprinos uspostavljanju i razvoju Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu

Osim vrlo uspješne akademske i naučne karijere u Beogradu dr. Mehmed Begović dao je nemjerljiv doprinos razvoju visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Prilikom osnivanja Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu 1946. godine bio je jedan od njegovih matičara, te je sudjelovao u kreiranju nastavnog plana i programa na ovom fakultetu. Zajedno sa druga dva matičara (akademik prof. dr. Gorazd Kušej, redovni profesor Pravnog fakulteta u Ljubljani, i prof. dr. Pavao Rastvočan, redovni profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu) dr. Begović je izvršio izbor prvih nastavnika Pravnog fakulteta u Sarajevu na kojem je nastava u prvoj akademskoj godini 1946/47. godine započela 6. februara 1947. godine.¹⁴

Njegova saradnja s Islamskim teološkim fakultetom u Sarajevu, današnjim Fakultetom islamskih nauka, bila je posebno značajna. Prilikom njegovog osnivanja 1977. godine biran je za člana Matičarske komisije koja je vršila izbor nastavnika za prvu godinu studija, te je dao vrlo značajan doprinos

ФЕДЕРАТИВНА НАРОДНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА
НАРОДНА РЕПУБЛИКА

Установа *Правни факултет Универзитета у Београду*

Број _____

СЛУЖБЕНИЧКИ ЛИСТ

Горвџит Њаскерџа др. Мехмед
(презиме, очево име и име)

1. Општи подаци

Рођен <i>2. септембра</i> год. у <i>Пасићви</i>
среда <i>Мирлине</i> Народна република <i>Босна и Херцеговина</i>
народност <i>Српска</i>
држављанство <i>Југосл.</i>
Брачно стање <i>Ожењен</i>

2. Квалификације

а) Школска спрема	Где	Када
<i>Осам разреда Гимназије са Машинич</i>	<i>Модисар</i>	<i>1922</i>
<i>Правни факултет у Београду</i>	<i>Београд</i>	<i>1926</i>
б) Стручна спрема (испити, курсеви итд.)		
<i>Докторат права на Правном факултету</i>	<i>Атени</i>	<i>1930</i>
в) Знање језика	<i>Француски, арапски, немачки</i>	
г) Опште знање, научни радови и изванредни радови у струци	<i>Одредио више прописа из Меџлиса и Пројекатова права и сарађивао у комисијама за израду законских ишељстава</i>	

3. Занимање пре ступања у државну службу

у сврху енту његовања српског и државног ступања.

Образац VII/80 Цена 1:50 — дина. Издање Издавачког издариног предузећа Србије — Београд

Službenički list dr. Mehmeda Begovića sa osnovnim biografskim podacima i kretanjem u službi od 1946. do 1958. godine, Arhiv Pravnog fakulteta u Beogradu

prilikom izrade Nacrta nastavnog plana i programa za šerijatsko pravo. (Džananović, 1989:4-5)

Osim toga, dr. Mehmed Begović je pokazivao neprestanu brigu o nastavnom kadru Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu kojeg je savetovao i upućivao na relevantnu literaturu iz islamskih nauka, a posebno iz šerijatskog prava. Sačuvani dokumenti iz arhiva Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu i dokumenti iz Arhiva

Islamske zajednice u Bosni i Hercegovinu potvrđuju da je dr. Mehmed Begović bio redovni član, a nerijetko i predsjednik Komisije za izbor nastavnika u viša naučna zvanja na Islamskom teološkom fakultetu. Iz dokumenata pohranjenih u arhivi Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu saznajemo da je dr. Mehmed Begović, između ostalih, bio član Komisije za pregled i ocjenu radova prof. dr. Ahmeda Smajlovića za njegov izbor

¹² APFB, "Autobiografija dr. Mehmeda Begovića pisana njegovom rukom 2. juna 1950. godine", Dosije dr. Mehmeda Begovića

¹³ APFB, "Autobiografija dr. Mehmeda Begovića, štampana 2. juna 1950.

godine", Dosije dr. Mehmeda Begovića.

¹⁴ Historijat Pravnog fakulteta u Sarajevu, preuzeto sa: <https://www.pfsa.unsa.ba/pf/fakultet/historijat/>, (Posjećeno 6. decembra 2024)

Fotografija dr. Mehmeda Begovića iz njegovog dosijea

u zvanje redovnog profesora 1985. godine¹⁵, član Komisije za pregled i ocjenu radova prof. dr. Omera Nakičevića za njegov izbor u zvanje vanrednog profesora 1986. godine¹⁶ i član Komisije za pregled i ocjenu radova prof. dr. Jusufa Ramića za njegovo unapređenje u stručnom zvanju 1988. godine.¹⁷ Također, dr. Mehmed Begović je bio i član komisija za odbranu diplomskih, magistarskih i doktorskih radova, a na temelju dokumenata iz arhiva Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu saznajemo da je bio i mentor prof. Ibrahimu Džananoviću na postdiplomskom studiju.¹⁸

Saradnja dr. Mehmeda Begovića i doprinos Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu ne ogleda se samo u formalnom i zvaničnom odnosu i saradnji već i kroz njegove stalne napore na unapređenju stručnosti nastavnog kadra koje se najčešće manifestiralo

kroz njegova upućivanja na stručnu i referentnu literaturu, ali i kroz slanje svojih radova i knjiga Fakultetu. Svoje knjige i radove dr. Mehmed Begović nije slao samo Fakultetu islamskih nauka, već i Gazi Husrev-begovoj biblioteci čemu, između ostalog, svjedoči i arhivska dokumentacija pohranjena u ovoj biblioteci.¹⁹

Izvod iz bibliografije

Još za vrijeme studija na Pravnom fakultetu u Alžiru dr. Mehmed Begović započeo je svoj spisateljski rad koji će na koncu obuhvatiti više od 130 bibliografskih jedinica. Njegova doktorska disertacija pod nazivom *De l' evolution du droit musulman en Yougoslavie*, u izvjesnom smislu, početak je impresivne karijere dr. Mehmeda Begovića kao autora stručnih i naučnih radova. Predstavljanje potpune bibliografije dr. Mehmeda Begovića nije tema ovog rada i ona zahtjeva posebno istraživanje, a za potrebe ovog rada bit će predstavljeni naslovi radova dr. Begovića koji se danas čuvaju u Gazi Husrev-begovoj biblioteci. To su:

- *O položaju i dužnostima muslimanke prema islamskoj nauci i duhu današnjeg vremena;*
- *Šerijatsko bračno pravo;*
- *Ibn Haldunovi pogledi na društvo i državu;*
- *O izvorima šerijskog prava;*
- *O reformama porodičnog prava muslimana u Egiptu;*
- *O adetima (pravnim običajima);*
- *Muslimani u Bosni i Hercegovini;*
- *La possession (baština) des mines en Serbie aux XV et XVI siecles;*

- *Naši pravni nazivi u turskim spomenicima;*
- *Tragovi našeg srednjovekovnog krivičnog prava u turskim zakonskim spomenicima;*
- *Porodično pravo. Deo 3, Starije pravno pravo;*
- *Porodično pravo: Po predavanjima održanim u školskoj 1947/48 godini na Pravnom fakultetu;*
- *Karakteristike šerijatskog naslednog prava;*
- *Pokreti islamskih naroda;*
- *Položaj vanbračne dece u šerijatskom i građanskom pravu;*
- *Značaj mehbra (venčanog dara) u šerijatskom pravu;*
- *Šerijatsko pravo o državi i državnoj upravi;*
- *Nastanak i razvitak šerijatskog prava;*
- *Porodično pravo;*
- *Može li prelaz na islam poslužiti kao uzrok za razvod braka?;*
- *Porodični vakufi;*
- *Pravo u islamu;*
- *Rudarska baština u Srbiji u XV i XVI veku;*
- *Sur l' application du droit coutumier pendant la regne Turc dans nos pays.*

Mnogi radovi dr. Mehmeda Begovića iz oblasti javnog i šerijatskog prava, a naročito iz običajnog, porodičnog i nasljednog prava, i danas su referentna literatura, a "po nepodeljenom mišljenju, udžbenik profesora Begovića, *Porodično pravo*, napisan već prvih godina posle oslobođenja, koji je doživio više izdanja, može se ubrojiti u klasična dela jugoslavenske pravne škole".²⁰ Neki od njegovih radova, poput brošure *O položaju i*

¹⁵ Arhiv Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu (dalje AFIN), "Imenovanje dr. Mehmeda Begovića za člana Komisije za pregled i ocjenu radova prof. dr. Ahmeda Smajlovića za njegov izbor u zvanje redovnog profesora 16. maja 1985. godine", signatura dokumenta: 67/85.

¹⁶ AFIN, "Imenovanje dr. Mehmeda Begovića kao člana komisije za razmatranje prijedloga o unapređenju u stručnom zvanju dr. Omera Nakičevića 21. oktobra 1986. godine", signatura dokumenta: 141/86-K2.

¹⁷ AFIN, "Imenovanje dr. Mehmeda Begovića za pregled i ocjenu radova prof. dr. Jusufa Ramića za njegovo unapređenje u stručnom zvanju 26. oktobra 1988. godine, signatura dokumenta: 193/88-K2.

¹⁸ AFIN, "Molba prof. Ibrahim Džananovića za odobrenje odlaska u Beograd zbog obavljanja konsultacija sa prof. Begović Mehmedom, datirana 6. novembra 1984. godine, signatura dokumenta: 141/84.

¹⁹ Arhiv Gazi Husrev-begove biblioteke u

Sarajevu, "Gazi Husrev-begova biblioteka Sarajevo: kancelarijska napomena da profesor Mehmed Begović šalje svoje dvije brošure te da bi mu trebalo zauzvrat i kao zahvalu poslati Katalog orijentalnih rukopisa, datirana 30. aprila 1964. godine", signatura dokumenta: GHB-1-54_1964.

²⁰ "In Memoriam – komemoracija...", preuzeto sa: In memoriam – MEHMED BEGOVIĆ (1904-1990), (Posjećeno 6. decembra 2024)

dužnostima muslimanke prema islamskoj nauci i duhu današnjeg vremena, izazivali su polemike među bosanskohercegovačkom ulemom budući da je jedna od temeljnih naučnih osobina dr. Mehmeda Begovića bila propitivanje i kritičko sagledavanje uvriježenih i udomaćenih šerijatskih normi. On je smatrao da Kur'an kao temeljni izvor islama dozvoljava tu-maćenje i primjenu šerijatskih propisa u skladu sa zahtjevima i potrebama vremena.

Manje poznati detalji iz života dr. Mehmeda Begovića

Sačuvani dokumenti u Arhivu Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu, Arhivu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Arhivu Gazi Husrevbegove biblioteke u Sarajevu, a posebno u Arhivu Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, ne samo da su potvrdili impresivnu akademsku karijeru i naučni opus dr. Mehmeda Begovića, njegov značaj i doprinos nauci, a posebno razvoju šerijatskog prava u Bosni i Hercegovini i šire u 20. stoljeću, već su i otkrili neke manje poznate podatke iz njegovog života.

Iz dokumenata saznajemo da je dr. Mehmed Begović aktivno govorio i služio se arapskim, francuskim i njemačkim jezikom, a da se "delomično služio engleskim i ruskim jezikom."²¹ Dr. Mehmed Begović stupio je u brak s Almasom (rođ. Zilđić) u Sarajevu 14. februara 1938. godine, s kojom je dobio blizance, sina Velida i kćerku Sevdahu 4. aprila 1940. godine.²² U sačuvanom rodnom listu Velida, sina dr. Mehmeda Begovića, zabilježeno je da je hfz. Ibrahim-ef. Trebinjac proučio akiku.

Njegov društveni rad i angažman zabilježen je u dosadašnjim istraživanjima iz kojih se vidi da je dr. Begović bio aktivni član i dugogodišnji

član Glavnog odbora društva "Gajret" (Pretsjedništvo Glavnog odbora..., 1936:232-234), u čijim programima i manifestacijama je redovno učestvovao kao predavač. (Aktivnosti Gajreta..., 1934:24) Manje poznata je informacija da je tokom svog rada u "Gajretu" organizirao i vodio ekskurzije mladih u Sofiju, Carigrad i Pariz.²³

Drugi o dr. Mehmedu Begoviću

Dr. Mehmed Begović preselio je na ahiret u Beogradu 7. oktobra 1990. godine u 87. godini života. Dva dana poslije, u prisustvu velikog broja prijatelja, kolega i poznanika, dženazu mu je ispred Careve džamije u Sarajevu klanjao beogradski muftija Hamdija-ef. Jusufspahić. Ukopan je na sarajevskom groblju Bare gdje su "tople riječi opraštaja uz (iskazano) poštovanje prema rahmetliji i isticanje vrline koje su ga krasile kao i o njegovom golemom naučnom opusu i velikom doprinosu pravnoj misli" uputili predstavnici Srpske akademije nauka i umetnosti, Pravnog fakulteta u Beogradu i Pravnog fakulteta u Sarajevu. (Džananović, 1989:19)

Na Pravnom fakultetu u Beogradu, dva dana poslije dženaze, održana je komemoracija akademiku dr. Mehmedu Begoviću, na kojoj su učešće uzeli dekan Pravnog fakulteta prof. dr. Miroslav Petrović, njegove kolege prof. dr. Marko Mladenović i prof. dr. Dragaš Denković, čije određene dijelove iz obraćanja donosimo u nastavku rada.

Miroslav Petrović, dekan Pravnog fakulteta u Beogradu:

Nаш dragi profesor, dr. Mehmed Begović, proveo je čitav svoj radni vek na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Bio je pravi učitelj generacijama pravnika koje su od njega učile šta je pravo, a šta pravda i pravičnost. Bio je i više

podacima i kretanjem u službi od 1946. do 1958. godine", Dosije dr. Mehmeda Begovića

²³ "Službenički list dr. Mehmeda Begovića sa osnovnim biografskim podacima i kretanjem u službi od 1946. do

Nišan dr. Mehmeda Begovića na gradskom mezarju Bare u Sarajevu

od toga, učio nas je da budemo budni, da razumemo jedni druge, da u svakom čoveku tražimo i nalazimo ono iskonsko i istovremeno duboko humano. Svako predavanje omiljenog profesora, svako njegovo istupanje na raznim susretima i u raznim prilikama vredelo je slušati i stalno od njega učiti. Bio je često vizionar koji je umeo da vidi i bolje i više i dalje od svih nas koji smo bili oko njega. Bio je čovek koji je voleo i bio voljen.²⁴

Marko Mladenović, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu:

Lako je govoriti o čoveku koji je posedovao samo jednu snažnu dominantnu crtu u svojoj ličnosti, ili čak i nekoliko takvih obeležja.

1958. godine", Dosije dr. Mehmeda Begovića

²⁴ "In Memoriam – komemoracija...", preuzeto sa: In memoriam – MEHMED BEGOVIĆ (1904-1990), (Posjećeno 6. decembra 2024)

²¹ APFB, "Karton dr. Mehmeda Begovića sa Pravnog fakulteta u Beogradu, datiran 30. septembra 1975. godine", Dosije dr. Mehmeda Begovića

²² APFB, "Službenički list dr. Mehmeda Begovića sa osnovnim biografskim

Ali, retko se događa da govornik ostaje zbunjen pred poplavom toliko mnogo blistavih univerzalnih, ljudskih, pedagoških, naučnih, ovovremenskih i vanvremenskih osobina, kakvim je bio obdaren profesor Begović. Ove izgovorene reči mogu se učiniti prejakim samo onome ko nije imao čast da ga upozna, makar samo u jednom delu njegovog života, bilo u mladosti, bilo u zrelo doba, ili u njegovim poodmaklim godinama. Gotovo da je on antologijski primer velikog, časnog i po zaoštavštini veoma uspešnog života. U ovim našim tragičnim međama i razmeđima nikada nije zaboravio ni osobenosti svoje verske pripadnosti i nacionalne opredeljenosti, ali, takođe, ni veliku ideju jugoslavenstva, neminovnosti da se zajedno živi sa drugima, a ne pored drugih i mimo drugih.²⁵

Dragaš Denković, profesor Pravnog fakulteta u Beogradu:

Tih, smiren i uvek odmeren, profesor Begović, koji je svojom pojavom delovao kao čovek-mislilac, bio je ujedno i čovek akcije. To se opazalo u celekupnom njegovom naučnom i pedagoškom radu. Stoga bi se i za profesora Mehmeda Begovića moglo reći da je svojom mirnom snagom, u svojim stavovima bio uvek prav bez isprisanja, i borben bez razmetanja tako da se isticao skromnošću u veličini i hrabrošću u blagosti. Takav lik akademika i profesora Mehmeda Begovića ostaje u uspomeni svih njegovih mnogobrojnih prijatelja i poštovalaca.²⁶

Osim obraćanja njegovih kolega na komemoraciji, o dr. Mehmedu

Begoviću prigodni tekst napisao je prof. Ibrahim Džananović u kojem je, između ostalog, zabilježio da je

“njegovom smrću Islamska zajednica u Beogradu izgubila jednog od svojih najcjenjenijih članova koji joj je pomagao kada je ta pomoć bila najpotrebnija. Svojim prisustvom u džamiji i javnim prakticanjem vjere u uslovima kada to nije bilo nimalo jednostavno hrabrio je i ulijevao snagu onima koji su bili kolebljivi i plašljivi”. (Džananović, 1989:19)

U *Zborniku radova* Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu “In Memoriam” akademiku prof. dr. Mehmedu Begoviću napisao je prof. dr. Mustafa Imamović u kojem je istakao da je dr. Begović za katedrom proveo više od četiri decenije i da je

“na toj je uglednoj dužnosti pred njim sticalo znanje i polagalo ispite na desetine i stotine danas uglednih naučnika, istoričara, pravnika i advokata, javnih i kulturnih radnika. Kao univerzitet-ski nastavnik profesor Begović je svojim studentima ostao u sjećanju kao vrstan predavač i pedagog. To ga uz njegov naučni opus čini jednom od izuzetnih pojava i ličnosti u jugoslavenskoj pravnoj nauci”. (Imamović, 1990:313-316)

U povodu 120 godina od rođenja akademika prof. dr. Mehmeda Begovića, a u okviru programa Tezkiretname, institucionalnog obilježavanja godišnjica rođenja istaknutih ličnosti iz naše prošlosti, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini organizirao je okrugli sto i izložbu²⁷ posvećenu liku i djelu dr. Begovića.

pripremili uposlenici Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu Ruhulah Hodžić i mr. Meho Manjgo, a istu je svečano otvorio sarajevski muftija dr. Nedžad Grabus.

²⁸ Tezkiretname: Akademik Mehmed Begović – 120 godina od rođenja, preuzeto sa: Tezkiretname: Akademik Mehmed Begović – 120 godina od rođenja (VIDEO) | Preporod.info, (Posjećeno 6. decembra 2024)

²⁹ Ibid

Na okruglom stolu učešće je uzeo i reisul-ulema Husein-ef. Kavazović koji je u svom izlaganju, između ostalog, kazao da

“dr. Begović spada u red važnijih jugoslovenskih pravnika u 20. stoljeću (koji je) bio iznimno dobro upućen u oblast šerijatskog, a naročito porodičnog prava. Svoj naučni autoritet gradio je objavljujući nastavne i naučne radove za potrebe studenata i šire naučne javnosti”.²⁸

Predsjednik organizacionog odbora ovog okruglog stola, prof. dr. Hilmo Neimarlija, u svome obraćanju naglasio je da

“akademik Begović pripada skupini ličnosti koje su svojim pozitivnim ulogama i djelima obilježile svijetlu stranu u sudbini islama i islamskog života Bošnjaka u modernim vremenima... (Begović je) postigao fascinantant akademski ugled i široko društveno poštovanje kao naučnik i predavač, društveno angažiran intelektualac i muslimanski dostojanstvenik iz bosanske tradicije islama”.²⁹

Zaključak

Akademik dr. Mehmed Begović pripada onoj generaciji Bošnjaka koji su živjeli i djelovali u vremenu u kojem su bili počesto navođeni ili čak primoravani na zanemarivanje vlastite tradicije, prošlosti i značajnih ličnosti. U takvim vremenima dr. Mehmed Begović postigao je izvanredne uspjehe na polju akademskog obrazovanja, pri čemu ne samo da je bio prvi Bošnjak musliman doktor nauka iz oblasti šerijatskog prava, već je, a to se danas posebno prepoznaje, postavio i temelje za savremeno izučavanje šerijatskog prava na ovim prostorima. Važno je, opet, naglasiti da je titulu doktora prava stekao na Pravnom fakultetu u Alžiru, na tada jednoj od vodećih katedri za šerijatsko pravo.

Impresivnu akademsku karijeru ostvario je na Pravnom fakultetu u Beogradu. Njegovu blistavu,

²⁵ “In Memoriam – komemoracija...”, preuzeto sa: In memoriam – MEHMED BEGOVIĆ (1904-1990), (Posjećeno 6. decembra 2024)

²⁶ Ibid.

²⁷ Na okruglom stolu učešće su uzeli: reisul-ulema Husein-ef. Kavazović, prof. dr. Hilmo Neimarlija, akademik prof. dr. Enes Karić, dr. Ekrem Tučković, mr. Amir Mahić, prof. dr. Enes Durmišević, prof. dr. Nedim Begović i prof. dr. Ismet Bušatlić. Izložbu su

pedesetogodišnju karijeru univerzitetskog profesora još blistavijom čini činjenica da je tokom Drugog svjetskog rata bio uklonjen s Fakulteta odlukom fašističke vlade Milana Nedića, što potvrđuje da dr. Begović u vremenu izazova nije podlegao atmosferi i prilikama tog perioda, već je odlučno stajao na pravoj strani historije, potvrđujući svoje moralne principe.

Uloga dr. Mehmeda Begovića u osnivanju Islamskog teološkog fakulteta dodatno naglašava njegov

doprinos obrazovanju i društvu. Kao član Matičarske komisije za izbor nastavnika za prvu godinu studija, doprinos u izradi Nacrta nastavnog plana i programa za šerijatsko pravo, ali i kroz neprestanu brigu o nastavnom kadru Islamskog teološkog fakulteta, s jedne strane, i kroz aktivno i dugogodišnje djelovanje u društvu "Gajret", s druge strane, dr. Mehmed Begović potvrdio je svoju neraskidivu povezanost sa domovinom i tradicijom, sa islamom i Islamskom zajednicom.

Dokumenti poput ovjerenih prijepisa diploma, osobnih kartona i službeničkih listova osvjetljavaju bogatstvo njegovog profesionalnog puta i ličnih dostignuća. Njegova predanost nauci, obrazovanju, društvenom napretku i ljudskim vrijednostima čine ga nezaobilaznom figurom u historiji pravne i islamske misli našeg prostora. Dr. Mehmed Begović jedan je od onih velikih ljudi iz naše prošlosti koji je bio, i danas ostao, dostojanstveni zastupnik islamske vjerske i kulturne tradicije Bošnjaka.

Literatura

Arhiv Pravnog fakulteta u Beogradu, dosje dr. Mehmed Begović. (1936). "Pretsjedništvo Glavnog odbora Gajreta u 1936/37. godini", *Gajret Kalendar za godinu 1937*, 232-234. (1934). "Aktivnosti Gajreta u Trebinju", *Gajret*, XVIII, 1, 24. Džananović, Ibrahim (1989). "Akademik

dr Mehmed Begović povodom 85-e godišnjice života i rada", *Islamska misao*, XI/, 121, 4-19. Džananović, Ibrahim (1990). "Akademik prof. dr. Mehmed Begović (1904-1990)", *Preporod*, 21/484, 19. Hasandedić, Hifzija (1984). "Islamski spomenici u Korijenima", *Glasnik*

VIS-a, XLVII, 4, 463. Imamović, Mustafa (1990). "In memoriam – Akademik prof. dr. Mehmed Begović", *Godišnjak Pravnog fakulteta Sarajevu*, 38, 313-316. Mehmedović, Ahmed (2018). *Leksikon bošnjačke uleme*, Sarajevo: Gazi Husrevbegova biblioteka u Sarajevu.

الموجز

الأكاديمي الأستاذ الدكتور محمد بيغوفيتش في ضوء المواد الأرشيفية غير المنشورة

روح الله خوجيتش
ميهو مانغو

يعرض هذا البحث المسيرة الحياتية والمهنية للدكتور محمد بيغوفيتش، أحد أبرز المثقفين البشانقة في القرن العشرين. يهدف هذا البحث على عرض السيرة الذاتية للدكتور بيغوفيتش، استناداً إلى وثائق أرشيفية غير منشورة، مع التركيز على مسيرة حياته الأكاديمية البراقة والمثيرة للإعجاب. يتطرق الجزء الأول من البحث إلى تعليمه في كلٍّ من لاسْتَفَا وسراييفو وموستار وبلغراد والجزائر، ويستعرض الجزء الثاني مسيرته العملية الاستثنائية أستاذاً جامعياً في كلية الحقوق في بلغراد على مدى خمسين عاماً، ويشمل أكبر عدد من الوثائق غير المنشورة المحفوظة حالياً في أرشيف كلية الحقوق في بلغراد. ويتجلى إسهام د. بيغوفيتش الخاص في تعاونه ومشاركته في تطوير كلية الدراسات الإسلامية في سراييفو، وهذا ما يظهر في الجزء الثالث من البحث. ويُختم البحث بنبذة عن مؤلفاته، وبتفاصيل غير معروفة من حياته وذكريات زملائه وأصدقائه ورفاقه.

الكلمات الرئيسية: محمد بيغوفيتش، القانون، الشريعة الإسلامية، كلية الحقوق في بلغراد، كلية الدراسات الإسلامية.

Summary

ACADEMIC PROFESSOR DR MEHMED BEGOVIĆ IN THE LIGHT OF UNPUBLISHED ARCHIVE DOCUMENTS

Ruhulah Hodžić, Meho Manjgo

This article presents the life and academic pursuit of Dr. Mehmed Begović, one of the most eminent and most engaged Bosniak intellectuals of the 20th century. The aim of this article is to, based on so far unpublished archive documents, present a biography of Dr. Begović with a focus on his impressive academic career in particular. The first part of the article presents details of his schooling in Lastva, Sarajevo, Mostar, Belgrade and Algeria. His extraordinary fifty-year-long career as a university professor at the Law Faculty in Belgrade is brought here in the second part of this article. It also presents the largest number of unpublished documents that are today preserved at the Archive of Law Faculty at Belgrade University. The most significant contribution made by Dr Begović is his achievements in cooperation with the Faculty of Islamic Studies which brought about the developments in this faculty as the third part of this article shows. The final part of this article presents some aspects of his biography, lesser-known details of his life, like memories of his colleagues, friends and associates.

Keywords: Mehmed Begović, law, Sharia, Law Faculty in Belgrade, Islamic Theology Faculty